

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม จ.บุรีรัมย์” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม Participatory Action Research (PAR) ในพื้นที่อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการทำงานในพื้นที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับกระบวนการทำงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล กระบวนการทำงาน บทบาทเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และระบบการสนับสนุนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระบบข้อมูลและสารสนเทศ การพัฒนาบุคลากร ระบบนิเทศงาน ระบบประเมินผล ระบบการประชาสัมพันธ์ ระบบสนับสนุนแผนชุมชน ผลการศึกษาดังนี้

ระบบการทำงานในพื้นที่ โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกหลักในการทำงานนั้น ผลจากการดำเนินการวิจัยพบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความเข้าใจในบทบาทของตนเองชัดเจนขึ้น มีการปฏิบัติงานตามบทบาทที่กำหนดไว้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ มากขึ้น มีการใช้ประโยชน์จากที่ทำการศูนย์ฯ โดยใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่จัดฝึกอบรม จัดเวทีเรียนรู้ เวทีเครือข่าย ศูนย์ฯ ได้ให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะจัดหน่วยปฏิบัติงานเคลื่อนที่ (Mobile Unit : MU) ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังเป็นหน่วยประสานระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ส่วนการดำเนินการด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ใช้ศูนย์ฯ เป็นสถานที่จัดเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อบริหารจัดการกิจกรรมของเครือข่าย สำหรับบทบาทเจ้าหน้าที่ ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานของรัฐ เป็นที่ปรึกษาในสาขาการเกษตรให้การเรียนรู้การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการวางแผนการผลิตของเกษตรกรแบบพึ่งตนเอง

ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่ ผลจากการวิจัยพบว่า มีการจัดระบบเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศจากระดับตำบลไปสู่ระดับจังหวัด โดยมีการจัดทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน สามารถให้บริการแก่เกษตรกรและใช้ประโยชน์ในการวางแผนการผลิตได้ ด้านการพัฒนาบุคลากรจัดให้มีการพัฒนาจนเกิดความรู้ทักษะในการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเป็นวิทยากรกระบวนการ การใช้เครื่องมือ โครคอมพิวเตอร์ การติดตามนิเทศงาน และการประเมินผล เน้นรูปแบบการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการร่วมกันกำหนดโครงการกิจกรรม วิธีการนิเทศติดตาม การประเมินผลร่วมกัน และรายงานแก่ผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง ด้านการประชาสัมพันธ์เน้นการประชาสัมพันธ์แบบเข้าถึงเกษตรกรเป็นหลัก และถ้าเป็นโครงการที่มีความสำคัญมีการมอบหมายให้คณะกรรมการศูนย์ฯ มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ด้วย สำหรับการสนับสนุนแผนของชุมชนที่จัดทำขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินการจัดให้มีเวทีต่อเนื่อง เพื่อการบริหารจัดการโครงการไปสู่การปฏิบัติโดยชุมชนเองเป็นอันดับแรก หากต้องขอสนับสนุนทุนจากภายนอก เช่น อบต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่จะเรียนรู้ประสานงานให้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการดำเนินการในสถานการณ์ที่เป็นจริง ผู้วิจัยจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในหลาย ๆ ด้าน จึงจะประสบผลสำเร็จ ปัจจัยสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องเกิดก่อนที่จะดำเนินการในทุก ๆ เรื่องได้

Abstract

The participatory action research on “Participatory Agricultural Extension Role Model” aimed at investigating the field and supporting operation systems of DOAE’s present agricultural extension system through the Extension Agents’ roles and the Sub-District Agricultural Technology Transfer Centre (SATTC) based on the community participation concept in order to establish role model for further application for areas and learning networking development at sub-district level.

The research was conducted in Phuthaisong District, Buriram Province in form of workshops at provincial, district, and sub-district levels for Extension Agents and the public forums at sub-district level for community leaders and Extension Agents concerned.

The findings revealed that

1. The Centre’s committee and Extension Agents concerned had got a better understanding on their roles and responsibilities, namely,

The Committee

- Information dissemination and publicization: to act as the coordinator between farmers and the Centre’s officials, to support the community’s activities such as training venue, network forum
- Provision of the Centre’s services: with the support of Mobile Unit (MU), to act as the linking pin between farmers and all agencies concerned for technology transfer and problem solving upon the farmers’ requests
- Learning networking and related activities: to encourage the community to operationalize the community plan and other initiatives gained from public forum into actual learning process and activities

Extension Agents

- To act as the coordinator for all relevant agencies
  - To act as the advisor for farmers
  - To collect and report the agricultural information at field level with the Committee’s support
  - To get familiar with clear-cut action plan formulation and team working for effective performance
2. To facilitate the Extension Agents’ performance, the recommendations for supporting operation system had been done as follows:
- Information Technology: on-lined provincial and sub-district database, updated agricultural database available for extension services and utilization for production planning
  - Personnel development: training on computer skill, internet application, learning process
  - Monitoring and supervision: participatory approach, the acknowledgement of the results to all officials concerns, reporting to the annual district meeting
  - Evaluation: to be participation oriented, to be emphasis on assessment on performance achievement in overall and specific aspects of major projects such as Farmer Recovery after Debt-Free Application Project, Community Rice Variety Centre Project, SATTC Project
  - Publicization: to be prioritized on major projects in the continuing basis, to be farmer-oriented, to coordinate with the Centre as the another channel for information dissemination and publicization
  - Community plan support: to enhance the activities initiated from public forum by encouraging all agencies concerned from public and private sector, community-based organizations, non-governmental organizations, to take part in formulating community plan by taking account into community demands, to searching

community plan by taking account into community demands, to searching financial support from Sub-district Administrative Office (SAO) and other relevant agencies in order that the community could implement it through learning process and activities